

O'QITUVCHI PSIXOLOGIYASI VA UNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

Xalbayeva Gulnoza Arshidinovna

KDPI Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim kafedrası v/b dotsenti, PhD

Muzrobova Muxlisa Nazir qizi

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

1-bosqich talabasi

Tel: +998915221407

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qituvchi psixologiyasining mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, o'qituvchining shaxsiy sifatлари, emotsional barqarorligi, pedagogik muloqoti va motivatsiyasi haqida fikr yuritiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi psixologiyasining dolzarbligi ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: O'qituvchi, psixologiya, pedagogik faoliyat, empatiya, motivatsiya, muloqot, emotsional barqarorlik, ta'lim jarayoni, pedagogik mahorat

Annotation: This article highlights the essence of teacher psychology, its role, and importance in the educational process. It also discusses the personal qualities of a teacher, emotional stability, pedagogical communication, and motivation. The relevance of teacher psychology in the modern education system is also analyzed.

Keywords: Teacher, psychology, pedagogical activity, empathy, motivation, communication, emotional stability, educational process, pedagogical skills

Аннотация:

В данной статье раскрывается сущность психологии учителя, её роль и

значение в образовательном процессе. Также рассматриваются личностные качества учителя, его эмоциональная устойчивость, педагогическое общение и мотивация. Анализируется актуальность психологии учителя в современной системе образования.

Ключевые слова:учитель, психология, педагогическая деятельность, эмпатия, мотивация, общение, эмоциональная устойчивость, образовательный процесс, педагогическое мастерство

Kirish

Hozirgi globalashuv davrida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Bu esa o'qituvchidan nafaqat chuqur bilim va kasbiy mahorat, balki yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni ham talab qiladi. O'qituvchi — jamiyatning kelajagini tarbiyalovchi muhim shaxs sifatida, o'quvchilarning nafaqat intellektual, balki ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi psixologiyasi pedagogik faoliyatning ajralmas qismi bo'lib, u o'qituvchining ichki dunyosi, hissiyoti, xulq-atvori va o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlarini qamrab oladi. Shu sababli bu mavzuni chuqur o'rganish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Asosiy qism

O'qituvchi shaxsida bir qator muhim psixologik sifatlar mujassam bo'lishi zarur, chunki aynan shu fazilatlar uning kasbiy faoliyatining samaradorligini belgilaydi. Avvalo, sabr-toqat o'qituvchiga turli xarakter va qobiliyatga ega bo'lgan o'quvchilar bilan izchil va bardavom ishlash imkonini beradi. Shu bilan birga, mas'uliyat hissi o'qituvchining har bir qarorida, dars jarayonini tashkil etishida hamda o'quvchilarning bilim va tarbiyasiga bo'lgan munosabatida yaqqol namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, mehribonlik va insonparvarlik fazilatlarini o'quvchilar bilan

iliq va ishonchli munosabat o'rnatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, o'qituvchining adolatparvarligi barcha o'quvchilarga teng va xolis yondashuvni ta'minlab, sinfda sog'lom psixologik muhitni shakllantiradi. Shu o'rinda, o'z-o'zini boshqara olish qobiliyati ham alohida e'tiborga loyiq bo'lib, u o'qituvchining stressli vaziyatlarda ham o'zini tutishi, hissiyotlarini nazorat qilishi va to'g'ri qaror qabul qilishi uchun zarurdir. Shuningdek, har bir o'qituvchi o'quvchilarning individual xususiyatlarini chuqur o'rganishi va hisobga olishi muhimdir. Chunonchi, har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lganligi sababli, ularga yagona yondashuv yetarli natija bermaydi. Shu bois, o'qituvchi vaziyatga mos ravishda turli pedagogik usul va metodlardan foydalanishi, differensial yondashuvni qo'llashi zarur. Natijada, ta'lim jarayoni yanada samarali tashkil etilib, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratiladi.

Ta'lim jarayonida turli murakkab va kutilmagan vaziyatlar tez-tez uchrab turadi, shu bois o'qituvchining emotsional barqarorligi va stressga chidamliligi alohida ahamiyat kasb etadi. Darhaqiqat, sinfdagi nizoli holatlar, o'quvchilarning turli xulq-atvori, ota-onalar bilan muloqot yoki ish yuklamasining ortishi o'qituvchidan kuchli ruhiy bardoshlilikni talab qiladi. Shunday sharoitda o'qituvchi o'z hissiyotlarini boshqara olishi, vaziyatga sovuqqonlik bilan yondashishi va oqilona qaror qabul qilishi zarur. Ayni paytda, emotsional barqarorlik nafaqat stressli holatlarni yengib o'tishda, balki kundalik pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishda ham muhim omil hisoblanadi. Masalan, o'qituvchining xotirjamligi va muvozanatli kayfiyati o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda sinfda sog'lom psixologik muhitni shakllantiradi. Natijada, o'quvchilar o'zlarini erkin his qiladilar va bilim olish jarayonida faolroq ishtirok etadilar. Bundan tashqari, stressga chidamlilik o'qituvchining kasbiy charchoq va "emotsional yonish" holatining oldini olishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchi o'z ruhiy holatini muvozanatda saqlash uchun turli psixologik usullardan, masalan, o'z-o'zini boshqarish, vaqtni to'g'ri taqsimlash va dam olishni

tashkil etish kabi ko‘nikmalardan foydalanishi lozim. Umuman olganda, emotsional barqarorlik va stressga chidamlilik o‘qituvchining nafaqat kasbiy muvaffaqiyati, balki uning shaxsiy farovonligi uchun ham muhim omillardan biri hisoblanadi. Empatiya — o‘quvchilarning ichki holatini tushunish qobiliyatidir. Bu sifat o‘qituvchiga o‘quvchilar bilan yaqin munosabat o‘rnatishda yordam beradi. Pedagogik muloqot esa o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni tashkil etadi. To‘g‘ri muloqot uslubi o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. O‘qituvchi doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi, yangi bilim va ko‘nikmalarni egallashi zarur. Ichki motivatsiyaga ega bo‘lgan o‘qituvchi o‘z faoliyatidan zavq oladi va bu holat o‘quvchilarga ham ijobiy ta’sir qiladi. Bugungi kunda ta’lim tizimi jadal rivojlanib, innovatsion texnologiyalar hamda yangi pedagogik yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Shu bois, o‘qituvchidan nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalar, balki yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlik va moslashuvchanlik ham talab etiladi. Zero, zamonaviy ta’lim muhitida o‘qituvchi turli o‘zgarishlarga tez moslasha olishi, yangiliklarni qabul qilishi va ularni amaliyotga samarali tatbiq eta bilishi zarur. Bundan kelib chiqadiki, o‘qituvchi psixologiyasi ta’lim jarayonining markaziy omillaridan biriga aylanmoqda. Chunki psixologik jihatdan yetuk va barqaror o‘qituvchi o‘z faoliyatini puxta rejalashtira oladi, o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatadi hamda ularning ehtiyoj va qiziqishlarini chuqur anglaydi. Natijada, ta’lim jarayoni interfaol, qiziqarli va samarali tashkil etiladi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xususan, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, o‘quvchining faolligini oshirish va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan metodlar o‘qituvchidan yuqori darajadagi psixologik sezgirlikni talab qiladi. Ayniqsa, har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini inobatga olish, ularni qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish o‘qituvchining psixologik kompetensiyasiga bevosita bog‘liqdir. Shuningdek, o‘qituvchining psixologik tayyorgarligi uning kasbiy muvaffaqiyatini ta’minlash bilan birga, ta’lim sifatini ham oshiradi. Demakki, zamonaviy ta’lim sharoitida

o'qituvchi psixologiyasining o'rni beqiyos bo'lib, u ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

O'qituvchi psixologiyasi ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O'qituvchining psixologik jihatdan yetukligi o'quvchilarning bilim olish jarayoniga, ularning shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, har bir o'qituvchi o'z psixologik holatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. — *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch.*
2. Davletshin M.G. — *Pedagogik psixologiya asoslari.*
3. G'oziyev E.G'. — *Umumiy psixologiya.*
4. Vygotsky L.S. — *Pedagogical Psychology.*
5. Rogers C. — *On Becoming a Person.*
6. Zimnyaya I.A. — *Pedagogik psixologiya.*
7. Toshimov R. — *Ta'lim jarayonida pedagogik mahorat.*